

REGERINGSKANSLIET

Utrikesdepartementet

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten kan inte ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna i landet. Information bör sökas också från andra källor.

Mänskliga rättigheter i Rumänien 2010

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Rumänien är en parlamentarisk demokrati där de mänskliga rättigheterna i regel respekteras. Det kvarstår dock problem, framför allt i form av omfattande korruption och ett förhållningssätt till mänskliga rättigheter som kan härledas till den kommunistiska tiden, vilka minskar rättssäkerheten och effektiviteten.

Ett uppmärksammat ämne under året har varit romernas situation, inte minst på grund av Frankrikes avvisning av romer 2010. Diskrimineringen av romer är utbredd och återfinns på alla nivåer i samhället. Trots ansträngningar från regeringens sida har endast små framsteg kunnat noteras och romernas situation är fortsatt utsatt.

Vissa framsteg kan noteras i kampen mot korruption. Landets två anti-korruptionsmyndigheter initierade under året flera oberoende utredningar kring ekonomisk brottslighet samt korruption, varav ett par resulterat i fällande domar.

Antalet barn på statliga institutioner har minskat avsevärt och för de kvarvarande har miljön förbättrats. Situationen är dock svår för handikappade barn på institutioner samt för övergivna barn.

Människohandel och tvångsarbete förekommer alltjämt. Tvångsarbete i form av till exempel tiggeri förekommer inom landet vilket även gäller handel med kvinnor och barn för sexuella ändamål. I mars 2009 gick den nationella myndigheten mot människohandel ANITP från att vara en oberoende

myndighet till att bli underordnad polismyndigheten, något som anses ha minskat dess handlingsutrymme.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Rumänien har ratificerat alla de sex centrala konventionerna för mänskliga rättigheter:

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR) samt det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och avskaffandet av dödsstraffet. De periodiska rapporterna för rapport nummer fem (1999), samt för rapport nummer sex (2004), är ännu inte överlämnade.
- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR). Rapporterna nummer tre (1994), fyra (1999) och fem (2004) är ännu inte överlämnade. Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (CERD). Rapporterna nummer 20 och 21 väntas i augusti 2013.
- Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor (CEDAW) samt det fakultativa protokollet om enskild klagorätt. Rapporterna nummer sju och åtta väntas i februari 2011.
- Konventionen mot tortyr (CAT). Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr ratificerades 2009. Rapporterna nummer två (1996), tre (2000) och fyra (2004) är ännu inte överlämnade.
- Konventionen om barns rättigheter (CRC) samt de fakultativa protokollen om barn i väpnade konflikter och om handel med barn. Rapporterna nummer tre och fyra lämnades in i november 2007. Rapport nummer fem väntas i oktober 2012. Dock har ännu inte rapport nummer ett (2004) överlämnats gällande det tillhörande protokollet om barn i väpnade konflikter. Detsamma gäller för rapport nummer ett (2004) gällande det tillhörande protokollet om handel med barn.
- 1951 års flyktingkonvention samt 1967 års flyktingprotokoll.

- Konventionen om rättigheter för personer med funktionshinder undertecknades 2007 men har ännu inte ratificerats. Det fakultativa protokollet undertecknades 2008 men har ännu inte ratificerats.
- Konventionen mot påtvingade försvinnanden undertecknades i december 2008 men har ännu inte ratificerats.
- Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen.
- Den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen).

År 2008 genomgick Rumänien den universella ländergranskningen av respekten för mänskliga rättigheter (UPR) i FN:s råd för mänskliga rättigheter. Utredningen visade på fortsatta utmaningar gällande diskriminering av romer, barns situation och på brister inom rättsväsendet.

FN:s specialrapportör för migration besökte Rumänien sommaren 2009. Rapporten visade bland annat att antalet personer utsatta för människohandel minskade medan smuggling av illegala arbetare ökade.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

1991 års grundlag förbjuder tortyr. Av statsmakten sanktionerade mord eller utomrättsliga avrättningar förekommer inte. Inga utläningar kan utvisas till länder där deras liv är i fara eller där de riskerar att utsättas för tortyr. Försvinnanden har inte rapporterats. Däremot finns det enligt rumänska Helsingforskommittén (APADOR-CH) ett antal vittnesmål om misshandel, kränkande behandling och trakasserier på polistationer, häkten och i fängelser. Den juridiska kontrollen är svag och det är sällsynt att sanktioner utdöms eller att disciplinära åtgärder vidtas. Polismisshandel utreds i de flesta fall men utredningarna är ofta utdragna och insynen bristfällig. Dessutom leder de sällan till åtal eller fällande domar. Romabefolkningen är i detta hänseende särskilt utsatt.

Vissa förbättringar kan noteras gällande miljön i landets fängelser. Problem med överbeläggning har minskat något och de sanitära förhållandena har

förbättrats. Regeringen har samarbetat med frivilligorganisationer för att förbättra fängelsemiljön genom att till exempel erbjuda aktiviteter och utbildning. Enligt Världshälsoorganisationen (WHO) var Rumänien år 2009 ett av de länder i Europa med flest tuberkulosfall. Tuberkulosprogram har införts på rumänska fängelser med goda resultat. Trots detta kvarstår problem med sjukdomsspridning och få initiativ görs för att minska spridningen av till exempel HIV. Majoriteten av landets fängelser uppnår inte internationell standard vad gäller hygien eller tillgång till läkarvård.

4. Dödsstraff

1991 års grundlag förbjuder dödsstraff.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Frihetsberövanden på politiska grunder utan rättegång är förbjudna och rapporteras inte förekomma. Vissa korruptionsutredningar har dock anklagats för att vara politiskt motiverade. Polisen följer lagen, även om anklagelser om polisövergrepp och andra kränkningar har framkommit. Korruptionen inom polisen är utbredd vilket försvagar allmänhetens förtroende. På grund av korruption, bristande personella resurser och överbelastade domstolar skjuts många mål upp vilket gör att parterna kan få vänta i flera år på dom.

Inga restriktioner gällande inrikes- och utrikesresor förekommer.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Det rumänska rättsväsendet har fyra instanser med Högsta domstolen som högsta överprövningsorgan, även för militärdomstolarna. Till dessa ska läggas en författningsdomstol som prövar lagstiftningens förenlighet med författningen.

Domstolarna i Rumänien är formellt självständiga i sin verksamhetsutövning. Ny lagstiftning har införts för att öka rättsväsendets oberoende och effektivitet genom till exempel bättre kommunikationsmedel och ökad allmän insyn i rättsprocesserna. Trots detta försvagar korruption och överbelastade domstolar alltså rättssäkerheten i landet. Rumänien hamnade år 2010 på plats 69 av 178 länder i *Transparency Internationals* rankning av upplevd korruption i världens länder. År 2009 låg Rumänien på 71:a plats av 180 länder.

Arbetet med att reformera polisväsendet har gett positiva resultat. Genom en lag från 2002 fick polisen civil, istället för som tidigare, militär status. För mål gällande "landets säkerhet" används dock fortfarande militärdomstolar. Dessa domstolar ger ringa insyn för utomstående.

Framsteg har noterats gällande antikorrupsionsarbetet. Detta gäller främst den påbörjade reformen av rättsväsendet där nya "*Civil and Criminal Procedural Codes*" utfärdades i oktober 2010. Den nationella antikorrupsionsmyndigheten *Directia Națională Anticorupție* (DNA), skapad för att bekämpa korruption på hög nivå, visar på positiva resultat i form av ökat antal utredningar av högt uppsatta politiker. Korruptionsutredningen mot den förre premiärministern Adrian Nastase fortsatte efter en omröstning i deputeradekammaren i mars 2009, något som under våren 2006 hade stoppats med hänvisning till att före detta ministrar åtnjöt immunitet.

Rumäniens andra antikorrupsionsmyndighet *Academia Națională de Informații* (ANI), vars uppdrag är att utreda misstankar om politikernas olagligt införskaffade tillgångar, har även den inlett flera utredningar och väntas presentera konkreta resultat.

I april 2010 deklarerade författningsdomstolen att ANI:s befogenheter stred mot grundlagen. ANI:s metoder bedömdes integritetskränkande, exempelvis då politikernas inkomster publicerades. En ny lag gällande ANI utfärdades i juni 2010 som starkt begränsade användningen av personlig information. I juli 2010 riktade Europakommissionen kritik mot Rumäniens oförmåga att bekämpa korruption. Som en reaktion mot detta antogs i augusti 2010 ett reviderat lagförslag där ANI återfick sina tidigare befogenheter. Parlamentet avvisade även förslaget att låta fackliga ledare slippa åtal vid korruptionsmisstanke. Dessa förändringar väntas ge mer utrymme för ANI:s arbete med att bekämpa ekonomisk brottslighet och korruption i framtiden.

Åtalade anses formellt oskyldiga tills de är dömda. I brottmål ger man rättshjälp åt ett begränsat antal kategorier av svarande. Rättshjälp erbjuds också om den svarande inte har råd med advokat eller av rätten bedöms oförmögen att själv sköta sitt försvar. I tvistemål finns inget krav på att erbjuda rättshjälp, men parterna kan begära sådan, antingen från domstolen eller från advokatsamfundet.

Lagen förbjuder frihetsberövande i mer än 24 timmar utan arresteringsorder. Ingen får enligt lagen frihetsberövas utan arresteringsorder från en åklagare. Häktning utöver den tiden, högst sammanlagt 180 dagar, kan endast beslutas av domstol. Organisationer för mänskliga rättigheter menar dock att lagen rörande häktningstider inte följs.

Straffmyndighet inträder vid 16 år. Även för misstänkta ungdomsbrottslingar är långvarig häktning i väntan på rättegång vanlig. Domstolar kan utdöma andra straff åt minderåriga än fängelse, t.ex. olika former av samhällstjänst, och ger numera högre prioritet åt rehabilitering.

Antalet interner har minskat från 29 390 under 2007 till 28 188 i augusti 2010. Problemet med överfulla fängelser har därför minskat något, men människorättsorganisationer menar att problemet fortfarande kvarstår.

Ombudsmannainstitutionen *Avocatul Poporului* upprättades 1997 och är indelad i en avdelning för medborgerliga och politiska rättigheter och en för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Ombudsmannen är tämligen osynlig i debatten och dennes roll är inte alltid känd för allmänheten. Ombudsmannen kan enbart kontrollera och rekommendera - inte fatta beslut eller vidta rättsliga åtgärder. Många ärenden avskrivs då de inte faller inom ramen för ombudsmannens mandat.

7. Straffrihet

Brott sanktionerade av staten förekommer inte även om anmälningar om polisövergrepp och onödig våldsanvändning har rapporterats. Dessa anmälningar leder sällan till åtal eller fällande domar. När polismisshandel granskas är utredningarna ofta utdragna och insynen bristfällig. Även i detta avseende är romer särskilt utsatta.

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet m.m.

Konstitutionen garanterar yttrandefrihet i både tal och media. Detta respekteras generellt även om vissa enskilda fall av censur och hot gentemot journalister förekommer. Konstitutionen förbjuder censur och det finns ett flertal oberoende medier i landet. Trots detta kvarstår problem rörande mediefriheten. De flesta TV- och radiostationer är, liksom flertalet tidningar, fortfarande i olika grad ekonomiskt beroende av politiker eller affärsmän. Dessutom ansvarar staten för distributionen av landets alla tidningar.

Rumänien hamnade år 2010 på plats 52 av 178 länder i *Reportrar utan gränser* granskning av pressfriheten.

Den nationella försvarsstrategin *Strategia Națională de Apărare* tillkännagav i oktober 2010 att media skulle, tillsammans med korruption och organiserad brottslighet, klassas som "känslig för nationens säkerhet". Kritik har riktats från flera håll, bland annat från Europaparlamentet som i ett brev uppmanade regeringen att avlägsna media från försvarsstrategin eftersom detta skulle strida mot EU:s stadga om grundläggande mänskliga rättigheter.

Konstitutionen garanterar förenings- och församlingsfrihet vilka respekteras av statsmakten. Religionsfrihet garanteras av konstitutionen och respekteras generellt. Rätten att fritt ansluta sig till politiska och fackliga organisationer är tillgodosedd.

Inga restriktioner förekommer för tillgänglighet till Internet. Inte heller fall av försvinnanden eller fängslande av journalister har förekommit.

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Rumänien är en parlamentarisk republik med en president och en premiärminister. Parlamentet består av två kamrar; senaten (137 ledamöter) och deputeradekammaren (334 ledamöter). Administrativt är landet indelat i 42 län (så kallade *judet*). Medborgarna kan vara politiskt aktiva genom att rösta, demonstrera samt ställa upp i allmänna val. I Rumänien råder politisk pluralism med flerpartisystem. Det finns en opposition med reella möjligheter att agera. Upprepade anklagelser och avslöjanden om maktmissbruk och korruption har minskat allmänhetens förtroende för de politiska institutionerna. Rumänska parlamentsledamöter och regeringsmedlemmar är numera skyldiga att vid varje årsskifte inkomma med en offentlig redovisning av sina finansiella tillgångar.

Lagen om den lokala administrationen ändrades senast 2004. I oktober 2010 lade premiärminister Emil Boc fram ett lagförslag där den lokala administrationen ska stärka den juridiska statusen för landets borgmästare.

Andelen kvinnor i parlamentet är bland den lägsta i Europa - knappt en tiondel. I regeringen finns två kvinnor på posterna turism samt transport och infrastruktur.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Rumänien har ratificerat de åtta centrala ILO-konventionerna om mänskliga rättigheter. Fortfarande finns det brister gällande integration av romer på den officiella arbetsmarknaden och enligt Romani CRISS är diskriminering vanligt förekommande. Konsekvensen blir att romer tvingas arbeta svart, emigrera eller bli beroende av det sociala skydds nätet. Befolkningen i Rumänien minskar till följd av arbetskraftutvandring efter EU-inträdet, i första hand till västeuropeiska länder inom EU. Högre löner och bättre villkor lockar.

Fackföreningarna är oberoende i teorin men inte alltid i praktiken. Dessa har rätt att förhandla kollektivt, även om de avtal som kommer till stånd ibland är svåra att genomföra. Statsanställda har rätt att kollektivförhandla om allt utom sina löner, vilka bestäms av regeringen. Anställda inom justitie-, försvars- och inrikesministerierna är förbjudna att strejka, liksom domare och åklagare. Trots detta gick polisen ut i strejk under år 2010 för att protestera mot att statsanställdas löner sänkts med 25 procent som en åtgärd för att minska budgetunderskottet.

Lagen föreskriver 40 timmars arbetsvecka med övertidsersättning för arbete därutöver. Betald semester varierar mellan 18 och 24 dagar per år. Minimilönen är 600 RON (cirka 1300 SEK). Det finns arbetarskyddsnormer för de flesta industrier, även om det varierar hur normerna efterlevs. Tvångs- och barnarbete är förbjudet enligt lag. Minimiålder för förvärvsarbete är 16 år, men 15-åringar kan anställas med målsmäns tillåtelse. I juli 2009 antogs en lag där hälsofarligt arbete förbjöds för barn under 18 år. Rumänien ratificerade ILO:s konvention om förbud mot vissa former av barnarbete 2000. Dock är barnarbete i form av tiggeri och gatuförsäljning ett utbrett problem.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Den rumänska hälsovården är fortsatt eftersatt och brottas med problem som korruption, ineffektiv administration och otillräckliga resurser. Under 2009 gick endast 3,7 procent av Rumäniens BNP till sjukvården vilket motsvarar ungefär hälften av den genomsnittliga nivån i EU.

Trots att sjukvård enligt lag är kostnadsfri så styrs tillgången i praktiken av patientens ekonomiska resurser. Sjukvården är en av de mest korrumpierade sektorerna i samhället. Det är vanligt att patienter tvingas betala läkare och sjuksköterskor för vård. Enligt EU kommissionens *Co-operation and Verification Mechanism* (CVM) rapport svarar två tredjedelar av de tillfrågade att de någon gång erbjudit pengar till sjukhuspersonal. Samtidigt menar 81 procent att sådana betalningar spelar en extremt viktig roll i förhållande till hur de blir behandlade. På grund av låga löner väljer många läkare att söka arbete utomlands vilket har lett till att det råder brist på läkare i landet. Med 1,9 läkare och 3,89 sjuksköterskor per 1000 invånare placerar sig Rumänien näst sist bland Europas länder vad gäller tillgång till sjukvård. Antalet läkare behöver i dagsläget fördubblas för att nå upp till det genomsnittliga antalet läkare per patient i EU.

Bristande säkerhetsrutiner inom sjukvården är ett allvarligt problem. Detta blev tydligt när en brand uppstod i augusti 2010 på ett sjukhus som saknade brandlarm med resultatet att fyra för tidigt födda barn omkom. Enligt Bukarests borgmästare Sorin Oprescu saknade tre av Bukarests 21 sjukhus fungerande brandlarm.

En del av regeringens anti-korruptionsstrategi är att hälsomyndigheten har lagt fram en handlingsplan för hur korruptionen ska minska och sjukvården ska effektiviseras. En större IT-reform har genomförts för att effektivisera och utveckla sjukvårdssystemet. Likaså är en reform på väg att genomföras där samtliga patienter ska få ett särskilt ID-kort. Rumänien har tillgång till medel i form av EU:s strukturfonder för att utveckla sjukvården men på grund av bland annat invecklad byråkrati och underbemanning har processerna varit långsamma och resultaten har dröjt.

Romerna är eftersatta även inom hälso- och sjukvården. Det faktum att de ofta saknar identitetshandlingar försvårar tillgången till vård.

Den psykiatriska vården i Rumänien har efter flera avslöjanden om vanvård under de senaste åren kritiserats hårt av såväl EU som enskilda organisationer. Undernäring, trångboddhet samt brister i hygien och uppvärmning har rapporterats från många vårdinstitutioner, liksom brist på personal och läkemedel. *Centre for Legal Resources* (CRJ) besökte under år 2009 sexton mentalsjukhus. Trots att många institutioner uppvisade förbättring från tidigare år och en generell öppnare attityd rådde så återstod många problem.

Kritik riktades främst mot överbeläggning och oförmåga att anpassa vården efter patienternas behov.

12. Rätten till utbildning

Alla rumänska barn har rätt till kostnadsfri utbildning och skolplikt gäller i tio år. Därefter tillkommer kostnader för böcker vilket kan medföra att barn från fattiga familjer tvingas avsluta sina studier i förtid. Enligt rumänsk lag har alla nationella minoriteter rätt att få undervisning i sitt modersmål.

I den rumänska skolan råder generellt sett brist på såväl kvalificerad personal som ändamålsenliga lokaler. Klassrummen är ofta överfulla och det råder brist på utbildningsmateriel. Situationen för landets universitetsstudier är besvärlig med minimala statliga studiebidrag.

Näst efter hälsovården och rättssystemet anses utbildningssektorn vara mest korrupt. Flera fall av fusk vid examen och antagningsprov har avslöjats och det är inte ovanligt att studenter köper sig såväl en utbildningsplats som en examen.

Utbildningssituationen för romerna har förbättrats de senaste åren. Bland annat finns det projekt som syftar till positiv särbehandling av romer. Antalet reserverade platser för romer på landets universitet har ökat från 149 år 1999 till omkring 500 platser på 40 olika universitet år 2009. Fortfarande är det många romer som aldrig avslutar grundskolan och få som väljer att fortsätta studera efter de obligatoriska tio åren.

I juli 2007 utfärdade utbildningsministeriet åtgärder för att få bort segregering av romer i utbildningssektorn. Officiellt förekommer ingen segregering mellan romer och icke-romer i rumänska skolor. Vissa frivilligorganisationer, inklusive *Romani CRISS*, anser dock att segregerade klasser och skolor förekommer och att klasserna på dessa skolor blandas strax innan inspektioner genomförs. Många lärare tar betalt för privatlektioner efter skoltid, något som gör att barn från fattiga familjer oftare hamnar efter i skolundervisningen.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Till följd av den ekonomiska krisen har de redan låga lönerna för statsanställda sänkts med 25 procent och även pensionerna har sänkts. I juli

2010 höjdes momsén från 19 till 24 procent. Minimilönen ligger på 600 RON vilket motsvarar omkring 1300 SEK. I februari 2010 var medellönen 1889 RON per månad (cirka 4200 SEK). Romerna är i stor utsträckning marginaliserade och underutbildade, arbetslösa samt innehar sämre boende än övriga befolkningen.

Rumänien hamnade år 2010 på plats 50 av 169 länder i FN:s Human Development Index som kombinerar BNP per capita, förväntad livslängd samt utbildning för att spegla levnadsstandarden i landet. Den förväntade livslängden är drygt 73 år. År 2009 låg Rumänien på plats 63 av 182 länder.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

All form av könsdiskriminering är förbjuden enligt lag. Trots detta har kvinnor fortfarande sämre möjligheter att uppnå höga positioner, såväl inom den offentliga som inom den privata sektorn. Det finns färre kvinnor än män på arbetsmarknaden, innehar mer sällan höga poster och deras relativa inkomst är lägre.

Hustrumisshandel, våld mot kvinnor samt sexuella trakasserier är utbrett och utreds sällan. I våldtäktsfall kräver lagen såväl läkarintyg som ett vittne för att åtal skall kunna väckas, vilket leder till att flertalet utredningar läggs ned. Förövaren kan också undvika straff om han gifter sig med offret. I en studie gjord 2008 av the *Center for Urban and Rural Sociology* (CURS) svarade 21,5 procent av de tillfrågade kvinnorna att de någon gång hade blivit utsatta för misshandel i hemmet. Få kvinnor väljer att anmäla misshandel och trakasserier och bland de anmälningar som görs är det få som leder till fällande domar. Straffet för våldtäkt är mellan tre till elva års fängelse.

Rumänien rankas relativt högt - plats 52 av 182 länder år 2009 - i FN:s jämställdhetsindex. Dock kvarstår arbete med att minska löneskillnader mellan män och kvinnor samt könsfördelningen inom politik och näringsliv. En myndighet för jämställdhetsfrågor upprättades 2005 och en nationell handlingsplan för jämställdhet har antagits.

En nationell handlingsplan mot människohandel antogs 2006-2010. Rumänien är såväl ursprungs-, som transit- och destinationsland vad gäller handel med kvinnor och barn. Även människohandel inom landet för sexuella ändamål och tvångsarbete förekommer. I mars 2009 skedde en omorganisering då den nationella anti-trafficking myndigheten *Agencia Națională Împotriva Traficului de Persoane ANITP* gick från att vara en oberoende myndighet till underordnad polismyndigheten. Kritik har riktats mot att omorganisationen har lett till minskad effektivitet.

Över hälften av de personer som föll offer för människohandel under 2009 tvingades till tvångsarbete. Enligt beslut av regeringen har utländska offer för människohandel rätt att stanna 90 dagar i Rumänien för att återhämta sig och för att eventuellt samarbeta med myndigheterna. Inga utländska offer ansökte dock eller mottog tillfälligt uppehållstillstånd under 2009. Det finns ett antal vårdhem i Rumänien där offer för människohandel får hjälp med att återanpassa sig till samhället.

15. Barnets rättigheter

Rumänien har anpassat sina lagar till FN:s barnkonvention. Dock återstår arbete vad gäller funktionshindrade barn.

Arbetet med att stänga stora, omoderna institutioner har gått framåt och barn placerats nu i mer familjeliknande miljöer. Rumänsk lag förbjuder placering av barn under tre år på institutioner och moderna alternativ har skapats för de minsta barnen och barn med särskilda behov. Det arbete som återstår gäller framför allt funktionshindrade barn som ofta är svårplacerade. Förhållandena på barnhemmen är numera oftast acceptabla, dock inte alltid i de återstående stora institutionerna. Antalet barn på statliga institutioner uppgick till omkring 19 000 under 2009 medan drygt 44 000 bodde i foster- eller ersättningsfamiljer. Övergivna barn fortsätter att vara ett allvarligt problem. ANPDC, som arbetar för barnets rättigheter, uppskattar att omkring 1 700 barn överges varje år. Barnmisshandel är ett utbrett och svåråtkomligt problem, som sällan anmäls och där den preventiva lagstiftningen är bristfällig.

Att barn inte registreras vid födseln är fortfarande ett relativt utbrett problem i Rumänien och är särskilt vanligt bland romer. Detta medför problem i form av att barnen i vissa fall hamnar utanför både sjukvårds- och skolsystemet. Myndigheterna arbetar för att hjälpa dessa barn och i de flesta fall kan de gå i

skolan utan att vara registrerade. Internationell adoption är endast tillåten om den som adopterar är far- eller morförälder till barnet.

Många barn lever fortfarande på gatan, främst i Bukarest. Antalet gatubarn i Rumänien var enligt ANPDC omkring 900 personer år 2009. Bland dessa barn är drogmissbruk och sjukdomar vanligt förekommande. Flera frivilligorganisationer uppskattar dock att det verkliga antalet gatubarn är uppemot tre gånger högre.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

I Rumänien finns ett tjugotal erkända nationella minoriteter. De två största grupperna utgörs av romer och ungrare. Andelen ungrare uppskattas till drygt sex procent. Officiellt uppgår romabefolkningen till omkring 530 000 personer vilket motsvarar 2,5 procent. Enligt andra bedömare är andelen betydligt högre; mellan 1,8 och 2,5 miljoner personer.

Författningen och vallagarna garanterar varje erkänd etnisk minoritet en representant i parlamentets deputeradekammare, förutsatt att minoritetens politiska organisation uppnår minst fem procent av det genomsnittliga antal röster som krävs för att vinna ett mandat. Lagar har dock införts som gör det svårare för minoritetsgrupper att registrera nya politiska partier. Kritik har riktats från bland annat Venedigkommissionen mot att minoriteter i princip utesluts från den politiska arenan. Efter valet 2008 sitter 18 representanter för olika minoritetspartier i deputeradekammaren. Det ungerska partiet UDMR som ingår i regeringen har nio platser i senaten och 22 i deputeradekammaren. Nicolae Paun, ledare för det romska partiet, innehar sedan 2000 den enda platsen i deputeradekammaren. De tillägg som gjordes till grundlagen år 2003 gav etniska minoriteter rätt att tala sitt eget språk i domstolsförhandlingar rörande civilmål.

2002 antogs ett regeringsbeslut om att förebygga och straffa alla former av diskriminering. Syftet var att underlätta anmälan och lagföring av brott mot personer tillhörande minoriteter. Ett nationellt råd för bekämpande av diskriminering, *Consiliul National Pentru Combaterea Discriminariilor* (CNCD), upprättades för att identifiera och bestraffa sådana brott. CNCD är en oberoende myndighet som undersöker diskriminering inom olika områden, bland annat diskriminering mot romer, sexuella minoriteter samt hiv-smittade

personer. Under 2009 togs 528 anmälningar rörande diskriminering emot, varav de flesta gällde etnisk diskriminering.

Romerna lever fortfarande till stor del under fattigdomsgränsen, är socialt och ekonomiskt marginaliserade, underutbildade, till stor del arbetslösa, med undermåligt boende, dålig hälsovård och ofta föremål för diskriminering och trakasserier. Romer är oftare än andra grupper drabbade av sjukdomar och undernäring och har kortare livslängd än övrig befolkning. Enligt *Amnesty International* levde 75 procent av romerna i fattigdom 2009 i jämförelse med 24 procent av icke-romer.

Den utbredda avsaknaden av intyg och ID-handlingar är ett av de största hindren mot romernas deltagande i samhället. Romer utan ID-kort erkänns inte som minoritet och utestängs därmed från olika former av stöd och hjälp från regeringen. Bristen på ID-handlingar, fasta bostäder och sjukvårdsförsäkringar försvårar ytterligare tillgången till sjukvård.

Andelen romska barn som går i skolan är låg och ännu lägre ju högre upp man kommer i utbildningssystemet. Romernas situation på arbetsmarknaden är också svår och arbetslösheten är fortsatt mycket hög. Både *Amnesty International* och *Romani CRISS*, som arbetar med romafrågor, rapporterar om illegala evakueringar där de boende flyttats till hälsofarliga områden i väntan på nya direktiv från myndigheterna, alternativt inte erbjuds något boende alls. Romer utsätts fortfarande för institutionellt våld och förolämpningar, särskilt av polisen.

Diskriminering och fördomar gällande romer är utbrett i samhället. Enligt *Inter-Ethnic Barometer* 2009 som finansieras av regeringen ansåg 55 procent av rumänerna att romer inte bör tillåtas resa utomlands eftersom de förstör Rumäniens rykte. Den senaste tidens uppmärksammade avvisningar av romer från Frankrike och andra EU länder har ytterligare spätt på misstron. Exempelvis har både politiker och media uttryckt ängslan över att ordet "romer" kan förväxlas med "rumäner" och på så sätt skada Rumäniens anseende utomlands.

En romastrategi antogs 2001 med syfte att förbättra romernas situation. Trots EU-stöd kunde endast mindre framsteg noteras och romernas ställning i samhället är fortsatt utsatt. I september 2010 uttalade den rumänske presidenten Traian Băsescu en önskan om att utveckla en strategi på EU-nivå för att förbättra romernas situation i landet, något som kan ses som en

reaktion på den senaste tidens diskussion kring Frankrikes avvisningar av romer. I oktober 2010 hölls en konferens i Bukarest om hur EU:s strukturfonder bättre kan användas för att integrera romerna i samhället. En handlingsplan för social integration infördes 2007-2011 som syftar till att stärka förskoleundervisningen för socialt utsatta barn och i synnerhet romer.

Tillsammans med åtta andra länder deltar Rumänien i satsningen "*Decade of Roma Inclusion 2005-2015*" - ett samarbete mellan tolv europeiska länder som syftar till att bryta romernas utanförskap. Rumänien har därmed åtagit sig att följa en handlingsplan angående utbildning, hälsovård, boende, kultur och diskriminering.

Situationen för de etniska ungrarna utvecklas positivt. Ungarna är främst bosatta i landets norra och västra delar. Det förekommer ingen officiell diskriminering mot ungrare i Rumänien. Det finns ett ungerskspråkigt universitet i landet och flera andra universitet har ungerskspråkiga fakulteter.

Religionsfrihet garanteras av författningen och respekteras generellt. Omkring 86 procent av Rumäniens befolkning tillhör den rumänsk-ortodoxa kyrkan. I religionsfrihetslagen betecknas denna alltjämt som den nationella kyrkan. Lagen förbjuder "religiös ärekränkning" och förolämpning av religiösa symboler. Inga minoritetsreligioner anmälde att de blivit utsatta för diskriminering eller blivit hindrade från att utöva sin verksamhet under 2009.

Till skillnad från tidigare år har inga officiella antisemitiska uttalanden gjorts, tvärtom har många politiker riktat kritik mot högerextrema grupper förnekande av förintelsen och antisemitism. För första gången sedan 1992 fick inte det högerextrema partiet *Greater Romania Party* några platser i parlamentsvalet 2008. Däremot säkrade partiet två platser i Europaparlamentet i juni 2009.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

All typ av diskriminering baserad på ras, nationalitet, språk, religion, social status, ålder, kön eller sexuell läggning är förbjuden enligt lag. Fortfarande råder dock låg acceptans i samhället för homo- bi- och transsexuella (HBT) personer vilka ofta utsätts för diskriminering inom sjukvård, skola och arbetsliv. Flera frivilligorganisationer rapporterar om homosexuellas fortsatta utsatthet i samhället. ACCEPT, en organisation som arbetar för homosexuellas rättigheter, meddelade att antalet anmälningar av ofredande

gentemot homosexuella män ökade under 2009. Det har även rapporterats om poliser som godtyckligt har bötfällt män för förargelseväckande beteende då de befunnit sig i parker och andra platser kända som mötesplatser för HBT-personer. Vid dessa tillfällen ska poliserna även ha uppträtt hotfullt och fällt nedsättande kommentarer.

I maj 2010 genomfördes för sjätte gången *GayFest* i Bukarest vars viktigaste budskap var kravet på att kunna ingå partnerskap. För första gången deltog ett politiskt parti; *De gröna* med partiledare Remus Cernea i spetsen. Även flera utländska politiker och tjänstemän, däribland elva ambassader, deltog i marschen. De senaste årens upplopp i samband med festivalen kunde undvikas. Omkring 350 personer uppges ha deltagit samtidigt som cirka 150 motdemonstranter protesterade.

18. Flyktingars rättigheter

Rumänien har undertecknat 1951 års flyktingkonvention med 1967 års tilläggsprotokoll. Den rumänska konstitutionen garanterar asylrätt i enlighet med de internationella avtalen. Flyktingar har lagstadgad tillgång till språkutbildning, yrkesutbildning, arbetsmarknad, social- och hälsovård liksom rätt gratis uppehälle i statliga flyktingförläggningar i högst ett år. Bristande resurser gör det dock svårt för flyktingar att åtnjuta dessa rättigheter. Flyktingar har även rätt till att återförenas med sina familjer. Kritik har emellertid riktats från *European Commission against Racism and Tolerance* (ECRI) kring reglerna för familjeåterförening där exempelvis ensamkommande flyktingbarn inte har rätt att återförenas med sina familjer. Rumänien ses i första hand som ett genomgångsland på vägen till västeuropeiska länder.

Inga utlänningar kan utvisas till länder där deras liv sätts i fara. En asylsökande som blivit avvisad har 15 dagar på sig att lämna landet. Enligt rumänsk lag har alla flyktingar rätt till översättning vid exempelvis domstolsförhandlingar. I praktiken får dock långt ifrån alla flyktingar detta, främst på grund av svårigheter med att hitta tolkar. Flyktingar som har blivit nekade uppehållstillstånd kan placeras i häkte i upp till 30 dagar.

Det finns fem flyktingförläggningar i Rumänien. Den sammanlagda kapaciteten uppgår till 1 300 platser. Asylsökande får gratis logi och sjukvård samt bidrag för mat, kläder och transport. Erkända flyktingar får bidrag motsvarande det som gäller arbetslösa. Flyktingar har samma sociala rättigheter som rumäner. ECRI noterade att Rumänien i stor utsträckning

fortfarande är beroende av FN:s flyktingorganisation UNHCR, frivilligorganisationer samt EU för att finansiera olika flyktingprogram.

19. Funktionshindrades rättigheter

Rumänien har undertecknat FN-konventionen om funktionshindrades rättigheter. Trots att vissa förbättringar kan noteras är villkoren för funktionshindrade och psykiskt sjuka fortsatt svåra. Situationen för de psykiskt sjuka är särskilt svår och vården är starkt underfinansierad. Rapporter om våld och vanvård förekommer. Kollektivtrafiken är inte anpassad till funktionshindrade vilket gör att många inte kan utnyttja de subventionerade transportrabatter som finns. Funktionshindrade barn på institutioner är särskilt utsatta.

Rumänien har upprättat en handlingsplan för socialt skydd för funktionshindrade 2006-2013. I handlingsplanen ingår bland annat att identifiera behov och kostnader för funktionshindrade för att nå upp till EU-standard. Arbetet med att stänga stora institutioner och utveckla alternativt boende fortsätter.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

I Rumänien finns ett antal enskilda organisationer, av vilka ett flertal arbetar med mänskliga rättigheter. Ambitionsnivån och möjligheten till inflytande varierar dock. Den rumänska Helsingforskommittén APADOR-CH, ACCEPT, som arbetar för homosexuellas rättigheter, *Romani CRISS*, som bevakar romers intressen och Rädda Barnen är några exempel på aktiva organisationer som även i viss mån kan påverka lagstiftningen. Ett problem för många frivilligorganisationer är minskat internationellt stöd efter EU-inträdet.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

Såväl FN-organen som EU bedriver verksamhet i Rumänien genom att till exempel förbättra den demokratiska styrningen samt hjälpa utsatta grupper i samhället. De har en pådrivande inverkan på myndigheterna och verksamma

enskilda organisationer. Den svenska organisationen Individuell Människohjälp (IM) erbjuder hjälp till funktionshindrade barn och ungdomar i Rumänien. Till följd av EU-inträdet har det internationella intresset för olika projekt i Rumänien minskat.